

Ukrainian and Podolian division, reacted calmly, so as to avoid open conflict. After the annexation of Crimea, the Russian troops left the territory of the Commonwealth.

Keywords: Annexation of Crimea, 1783, military support, Right-bank Ukraine.

Срогош Т., професор, Академія ім. Яна Длугоша в Ченстохові (Польща), tadeusz.srogosz@ajd.czest.pl

Мілітарний аспект анексії Криму Росією у 1783 р. на Правобережній Україні

Проаналізовано мілітарний аспект ведення військової кампанії щодо приєднання Криму з метою охорони флангу головних наступальних сил від реакції Туреччини, а можливо й Пруссії, нейтралізації настроїв польської шляхти. Під час проведення цієї військової кампанії, на Правобережню Україну, без повідомлення польської сторони, було введено 2 російських корпуси, командування яких знаходились в Умані і Немирові. Центральні органи влади у Варшаві та керівництво української й подільської дивізій відреагували спокійно, уникаючи ескалації конфлікту. Після анексії Криму, російська армія покинула кордони Речі Посполитої.

Ключові слова: анексія Криму, 1783 р., мілітарний аспект, Правобережна Україна.

Срогош Т., професор, Академія ім. Яна Длугоша в Ченстохові (Польща), tadeusz.srogosz@ajd.czest.pl

Мілітарний аспект анексії Крима Росією в 1783 г. на Правобережній Україні

Проанализировано милитарный аспект ведения военной кампании по присоединению Крыма с целью охраны фланга главных наступательных сил от реакции Турции, возможно Пруссии, нейтрализации настроений польской шляхты. В ходе проведения этой военной кампании, на Правобережную Украину, без уведомления польской стороны, было введено 2 российских корпуса, командование которых находилось в Умани и Немирове. Центральные органы власти в Варшаве и руководство украинской и подольской дивизий отреагировали спокойно, избегая эскалации конфликта. После аннексии Крыма, Российская армия покинула границы Речи Посполитой.

Ключевые слова: аннексия Крыма, 1783 г., милитарный аспект, Правобережная Украина.

* * *

УДК 94(477)

Кліш А. Б.

кандидат історичних наук, доцент кафедри стародавньої та середньовічної історії, Тернопільський національний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка (Україна, Тернопіль), Klish_Andriy@ukr.net

РЕЛІГІЯ ТА ЦЕРКВА В ІДЕОЛОГІЇ ТА ПРАКТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ХРИСТІЯНСЬКИХ СУСПІЛЬНИКІВ У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ НАПРИКІНЦІ XIX – НА ПОЧАТКУ XX СТ.

Проаналізовано ідеологічні основи діяльності представників суспільно-християнського руху в Східній Галичині наприкінці XIX – на початку XX ст. Досліджено його діяльність у церковно-релігійній сфері. Простежено роль представників партій суспільно-християнського скерування у захисті та допомозі священикам. Висвітлено їх взаємини з вищим духовенством греко-католицької церкви.

Ключові слова: Східна Галичина, суспільно-християнський рух, релігія, Церква.

Партії суспільно-християнського скерування вперше з'явилися у Бельгії та Німеччині наприкінці XIX ст. як нечисленні католицькі групи за інтересами. Незважаючи соціальну строкатість своїх прихильників, вони, зазвичай, здійснювали централізовану соціально-економічну політику, скеровану на інтеграцію усіх верств населення в економічній сфері.

Суспільно-християнський рух формувався на протидію лібералізму, соціалізму і націоналізму. Його визначні представники переконували, що християнська традиція підтримує позицію, яка стоїть над лібералізмом своїм зацікавленням робітничим класом і збіднілими верствами, над соціалізмом – своїм акцентом на допоміжній ролі держави та сприянні проміжних груп, над націоналізмом – підтримкою

міжнародних структур. Цей рух спирався на студентство та інтелектуальну еліту як творчий відгук сучасності, який все ще підтримував зв'язки із західними релігійними та філософськими традиціями. Заперечуючи класовий підхід, християнські демократи прагнули представляти усі верстви населення, отримуючи голоси підтримки від усіх соціальних груп, хоча їхній електорат серед промислових робітників був малочисленим [1, с. 151].

Не стали виключенням і східногалицькі землі. Суспільно-християнський рух тут проявився у діяльності Католицького русько-народного союзу (далі – КРНС), заснованого прихильниками О. Барвінського у 1896 р. Його друкованим органом був часопис “Руслан”.

Метою цієї публікації є дослідження ролі Церкви та релігії у діяльності українських партій суспільно-християнського скерування в Галичині наприкінці XIX – на початку XX ст.

Певні аспекти досліджуваної проблеми проаналізовано науковцями. Зокрема, загальна характеристика суспільно-християнської течії досліджуваного періоду здійснена у публікаціях Т. Антошевського [2], О. Аркуші [3], А. Кліша [4–5], М. Мудрий [6]. Матеріальне становище греко-католицьких священиків, а також забезпечення їх відів та сиріт в окреслений період проаналізувала Н. Колб [7–8].

Основу джерельної бази статті складають публікації часопису “Руслан” за 1897–1914 рр., матеріали Центрального державного історичного архіву України у м. Львові, відділів рукописів Національної наукової бібліотеки імені В. Стефаніка та Інституту української літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України.

Християнські суспільники відстоювали думку про важливість ролі Церкви та релігії у житті суспільства та засуджували спроби секуляризації галицьких українців, вбачаючи у християнстві силу, що “від віків хоронила Русь”. Вони неодноразово наголошували на неможливості применшення значення та ролі релігії, заперечуючи постулати лібералів та соціалістів, котрі трактували релігію як приватну справу [9].

Представники суспільно-християнського руху зазначали, що соціалістична та соціал-демократична ідеї руйнують усі моральні засади – сім'ю, державу, націю, натомість насаджуючи “хімерні” поняття свободи, рівності, моралі. Вони закликали відмовитися від соціал-демократичних ідей, а навпаки “двигнути вперед свою Церкву і народність на християнських основах” [10], не робили різниці між радикалами та соціал-демократами, називаючи їх інтернаціоналістами та атеїстами [11]. Їх ставлення до соціалістів відзеркалено у публікації часопису “Руслан”: “Хоч они обіцяють золоту волю, то в дійсності відбирають нам особисту, тілесну і душевну свободу. Соціальна демократія допомагає ся не лише, щоб ми всі наші думки і погляди в політичних справах уложили відповідно до їх приказів, але щоб ми і наші релігійні переконання при норовили до їх бажань. Спитає хто, яку зв'язь має релігія з політикою, з соціалізмом? Дуже тісну, бо як довго в серці чоловіка є іскра релігії, то він вистерігає ся всякого зла, а скоро вже позбувся релігії як чогось непотрібного, тоді можна з ним все робити. Тимто

соціал-демократи бажали-б підорвати у людей всяку віру” [12]. Попри те, більшість громадян не звертали уваги на антиклерикальні заклики соціалістів, а частина духовенства підтримувала їх на виборах [13].

На шпальтах часопису “Руслан” гостро критикувалася популярна на той час думка про релігію як справу приватну [14]. Лідери КРНС вважали необхідним “християнізувати” шкільну освіту. Зокрема, надати право представникам Церкви викладати низку світських дисциплін, аргументуючи це історичною традицією: “Церква виступає з правом до школи, покликуючи ся на переказане їй Ісусом Христом покликане учительське. Церква може також зовсім справедливо навести своє право, що она є властиво цивілізуючою силою; церква розбудила гадку заснування шкіл, она є матерю школи, основателькою многих шкіл, она збирала дутий і висилала учителів. Доперва коли показало ся, як важною річю є не тільки відомости подавані в школі, але й вплив на доростаючи покоління, почала й держава дбати про школи і взяла їх в свої руки” [15].

Попри підтримку релігії та Церкви КРНС важко назвати виключно клерикальною партією. О. Терлецький зазначав, що КРНС налічував у своїх лавах незначний відсоток духовенства [16, с. 59, 80]. К. Левицький зазначав, що керівництво КРНС сподівалося на підтримку з боку греко-католицького духовенства [46, с. 290]. Проте ідея клерикальної партії не підтримувалася ні священиками, які мали москвофільські погляди, ні духовенством, орієнтованим на національний табір. Останні не погоджувались з самою ідеєю існування клерикально-консервативної партії і були противниками тези про лояльне ставлення до Австрії і поляків.

В умовах секуляризації суспільної свідомості представники КРНС закликав духовенство активізувати пастирську діяльність, не допускати соціалістичної антицерковної агітації у сільській місцевості. Священик мав стати суспільним лідером, започатковувати читальні, позичкові каси, дбати про національні інтереси [17]. Представники суспільно-християнської течії вважали греко-католицьке духовенство рушієм національно-культурного та соціально-економічного поступу галицьких українців. Зокрема, єпископ Перемиський Костянтин Чехович, закликав священиків до активної праці над “економічними та просвітніми питаннями” [18]. Душпастирі мали стати еталоном не лише моральності, але й прикладом ефективного господарювання [19].

Одним із основних завдань греко-католицького духовенства у контексті національного руху вважалася участь у формуванні майбутньої української інтелігенції. Священик мав виховати у християнському та національному дусі власних дітей [20–21].

У 1899 р. низка священиків заснувала в Олеську товариство “Сільський господар”, діяльність якого широко висвітлювалася на шпальтах часопису “Руслан” [22]. Товариство мало популяризувати різні галузі господарства (рільництво, тваринництво, садівництво, городництво, пасічництво), розповсюджувати сільськогосподарську літературу, надавати посередницькі послуги під час закупівлі техніки і знарядь праці. Священики популяризували діяльність

товариства через виступи у пресі й читаючи у селах лекції з господарської тематики [23].

Християнські суспільники намагалися покращити економічне становище греко-католицького духовенства. Депутати від КРНС неодноразово у Державній раді та Галицькому сеймі піднімали питання збільшення заробітної плати священикам, надання їм пільг, які мали австрійські чиновники [24–27].

У 1901 р. у часописі “Руслан” закликало українських священиків та чиновників об’єднуватися у кредитному товаристві з метою захисту своїх економічних інтересів. 6 червня 1901 р. за підтримки митрополита А. Шептицького відбулися установчі збори крайового кредитного товариства чиновників та священиків, до наглядової ради якого увійшли також представники суспільно-християнської течії Т. Ревакович та Заячківський [28].

Представники КРНС опікувалися українським духовенством в австрійській армії. Завдяки їх клопотанням була збільшена кількість українських військових капеланів та покращено їх матеріальне забезпечення, досягнуто офіційної автономії греко-католицьких військових священиків від римо-католицьких капеланів. Окрім того, О. Барвінський неодноразово звертався до військового міністра Австрії з метою вшанування українських релігійних свят під час навчань в армії [29–31].

Представники суспільно-християнської течії опікувалися над вдовами та сиротами сільських священиків [32–33].

Цікавими були взаємини між представниками суспільно-християнського табору та вищої ієрархії Греко-католицької церкви. Митрополит Сильвестр Сембратович підтримав та благословив заснування нової політичної організації [34]. Після його смерті КРНС відкрито підтримав кандидатуру на митрополичий престол перемиського єпископа Костянтина Чеховича [35]. Проте митрополитом став станіславівський єпископ Юліан Куїловський, у єпархії якого процвітало русофільство [36]. Назагал новопризначений митрополит не втручався у суспільно-політичні процеси в Галичині.

Після смерті Ю. Куїловського, наприкінці 1900 р. митрополитом обрано Андрея Шептицького, на якого представники КРНС, на відміну від інших українських політичних сил, поклали значні надії. Зокрема, у часописі “Руслан” зазначалося: “Сієє надія, що небавом вже стане на чолі Руско католицької Церкви муж, що скріпить і обезпечить її підвалини, які старають ся підорвати з одного боку ті, що бажали би втрути Русь в темряву схизми, а другі, що бажать з серця нашого вирвати всяку віру. Серед темряви тої, яка нині залягає Галицку Русь, сходить сонце надії, що своїм світлом розжене темряву і теплотою огріє і покріпить серця руского народу...” [37].

Натомість митрополит Андрей нейтрально поставився до усіх українських партій, а у подальшому, на думку В. Расевича, він розпочав співпрацю з Українською національно-демократичною партією [38].

25 березня 1901 р. відбулися збори на котрих утворено політичне товариство “Руська громада”. На цих зборах висловлено підтримку О. Барвінському та його соратникам у парламенті та сеймі.

18 червня 1901 р. Галицьке намісництво прийняло статут “Руської громади”, який багато в чому повторював основні тези діяльності КРНС. Зокрема принцип національної самобутності українців та бажання працювати на релігійно–моральних засадах [4, с. 99].

Однією із причин, що спонукала до утворення нового політичного товариства стала енцикліка, видана папою Левом XIII, присвячена християнській демократії*. Часопис “Руслан” – пресовий орган суспільно–християнської течії, схвально оцінив намагання папи, зазначивши, що християнська демократія передбачала дотримання законів та поваги до влади [39]. Власне “Руська громада” і мала втілювати у життя згадані норми в українському середовищі Східної Галичини.

Ще одним репрезентантом суспільно–християнської ідеї став Християнсько–суспільний союз (інша назва – Християнська суспільна партія), утворений 29 червня 1911 р. у Львові [40, арк. 872].

ХСС ставив за мету “практичну діяльність християнства в суспільнім напрямі з підмогою береження та пособлювання духових і материяльних справ християнського горожанства” [6, с. 425]. Це планувалося досягнути виключно мирними методами: проведенням зборів, де обговорювалися б політичні, суспільні, та економічні питання; організацією наукових та популярних лекцій; підготовки різноманітних петицій та резолюцій; участі у виборах до представницьких органів влади різних рівнів; створенні та підтримці т.зв. “пожиточних підприємств”, зокрема християнських часописів.

Політичним credo ХСС його провід вважав реферат О. Маковея “Про політичне положення” [41, арк. 16–21], в якому зазначалося, що для Галичини національна ідея взаємопов’язана з греко–католицькою. Партія намагалась поширити принципи християнської етики і католицької соціальної доктрини на суспільно–політичне, економічне, культурно–освітнє життя галичан” [41, арк. 41].

Слід зазначити, що зразком для наслідування для лідерів новоутвореної партії стали німецький, чеський та словенський національні рухи. Зокрема, у одній із публікацій, зазначалося, що внаслідок несприятливих історичних обставин, в українського народу не сформувалося чіткого та усвідомленого почуття державності, яке мало б стати стрижнем національної політики. Об’єднавчим чинником, який мав забезпечити народну самостійність, вони вважали ГКЦ. Лідери ХСС у боротьбі за національні права керувалися лише законними методами: “Треба однак тямити, що народна діяльність не повинна починати ся і кінчити ся лише боротьбою, котра стільки абсорбує наших сил але годить ся також звернути бачність на позитивну і реальну народну роботу для народно–господарського, просвітнього і культурного розвитку широких верств

нашої суспільности. І тут взірцем може послужити нам реальна робота на християнсько–суспільних основах Німців, Чехів, а навіть нечисленного народу – Словінців” [42].

Як не дивно, на думку християнських суспільників, прикладом формування суспільної свідомості на основі релігії мали стати взаємини між євреями: “Жид, чи він великий богач, мільонер, чи бідний лапсердак, що трясє лахманами і торгує шматами, або сірниками, чи учений, або тільки письменний (бо у них неписьменних нема) держить оден одного за брата, взаємно собі помагають, бо їм так наказує їх віра, а они уміють шанувати приписи”, – стверджували консерватори [43, арк. 2].

Представники ХС вбачали галичан частиною великого українського народу. Єдину різницю між галичанами та наддніпрянцями вони бачили у конфесійності. Оскільки Греко–католицька церква зберегла національну ідентичність, а православна церква у Росії виступала інструментом русифікації, ХСС пропонував перехід усіх українців у греко–католицизм [2, с. 32].

Партія отримала підтримку представників греко–католицького кліру. А. Шептицький, Г. Хомишин “зволіли уділити ХСС архієрейського благословення, а Митрополит зазначив, що організацію на християнсько–суспільній основі уважають найвідповідальнішою для руського народу” [41, арк. 61].

Заснування ХСС активно підтримав станіславівський єпископ Г. Хомишин. Зокрема у листі до О. Барвінського він зазначав: “Всіма силами прудо організації суспільно–християнської... на основах Христових двигнути народ руський... Хотяй сиплять великі погрози терору будь–то явними способами, будь–то укритими, однак при Божій помочі не трачу відваги. Найвищий вже час стати протав отчайдушних проводирів, котрі нарид наш в пропасть тягнут” [44, арк. 44].

На початку серпня 1911 р. за сприяння Г. Хомишина виник Русько–католицький комітет, метою якого була популяризація ідей ХСС у Східній Галичині. 8 серпня 1911 р. він розіслав “Поклик до русько–католицького духовенства” Станіславської єпархії, у якому священники запрошувалися на спільну нараду. Нарада–віче з участю близько 200 священників відбулася 10 жовтня 1911 р. у Станіславові. Його учасники закликали духовенство і вірних вступати в дійсні члени ХСС [45, с. 28].

На думку О. Єгрішія, співпраця Г. Хомишина з християнськими суспільниками зумовлювалася трьома основними причинами: у статуті партія постановила боротися з ворожими католицькій Церкві впливами; християнські суспільники прагнули зменшити вплив москвофілів у Галичині; станіславівський владика підтримував галицьких клерикалів у розв’язанні національного питання – пропагувати ідею взаємовигідного співробітництва українців та поляків, домагатися рівноправ’я обох народів у Галичині [45, с. 29].

Слід зазначити, що у діяльності, депутатських виступах, публікаціях діячів КРНС, “Руської громади”, ХСС не простежується зловживання, спекуляції термінами “християнський”, “католицький” тощо.

* **Graves de Communi Re** (з лат. – “Про безпеки для суспільства”) – енцикліка папи римського Лева XIII від 18 січня 1901 р. про християнську демократію. Папа римський намагався внести корективи в ідеологію руху, підкреслюючи його неполітичний характер. Але ці спроби виявилися невдалими, і як наслідок Ватикан погодився, щоб християнська демократія стала політичним рухом.

Водночас їх діяльність базувалася на міцному християнському підґрунті та моральних цінностях. Тут відчувається близькість українських християнських суспільників з християнсько-соціальними та християнсько-демократичними рухами Західної Європи.

Таким чином, партії суспільно-християнського скерування наприкінці XIX ст. – початку XX ст. стали єдиними українськими політичними силами Східної Галичини, які підтримали ГКЦ та втілення християнських принципів у суспільно-політичне життя краю. Не будучи виключно клерикальними партіями, вони підтримували греко-католицьких священиків, впровадження християнських засад у шкільництві, боротьбу з соціал-демократами, які засуджували релігію та піддавали нищівній критиці Церкву. Окрім того, представники суспільно-християнського табору активно боролися із москвофільством, до якого належала частина греко-католицького духовенства.

Список використаних джерел

1. Пасічний Р. Християнська демократія в Європі та Україні / Р. Пасічний // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. – 2009. – Вип.21. – С.151–155.
2. Антошевський Т. До історії християнсько-суспільного руху в Галичині (80–ті рр. XIX ст. – 1914 р.) / Тарас Антошевський. – Львів, 1997. – 36 с.
3. Аркуша О. Український християнсько-суспільний рух у Галичині на початку XX століття: політичне товариство “Руська громада” / Олена Аркуша // Шляхами історії. Науковий збірник історичного факультету ЛНУ ім. Івана Франка. На пошану професора Костянтина Кондратюка. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2004. – С.63–99.
4. Кліш А. Деякі аспекти діяльності “Руської громади” в Східній Галичині на початку XX ст. / А. Кліш // Гуманітарний журнал. – 2013. – №1. – С.99–104.
5. Кліш А. Місце християнсько-консервативної течії у суспільно-політичному житті Східної Галичини / Андрій Кліш // “Перспективи та проблеми наук в умовах глобалізації”: матеріали Всеукраїнської наукової конференції. – Тернопіль: ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2010. – С.95–97.
6. Мудрий М. Рукописні джерела до історії Християнсько-суспільного союзу в Галичині / Мар’ян Мудрий // До джерел. Збірник наукових праць на пошану Олега Купчинського з нагоди його 70-річчя. – Київ; Львів, 2004. – С.421–440.
7. Колб Н. Матеріальне забезпечення вдів і сиріт греко-католицьких священиків у Галичині наприкінці XIX ст. / Наталія Колб // Історія релігій в Україні. – Львів, 2006. – Кн. I. – С. 321–331.
8. Колб Н. Матеріальне становище греко-католицьких парохів у Галичині на початку XX століття (на прикладі львівської архієпархії) / Наталія Колб // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність / НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип’якевича. – Львів, 2001. – Вип.9: Ювілейний збірник на пошану Феодосія Стебля. – С.465–479.
9. Релігія не є річчю приватною // Руслан. – 27 березня 1897.
10. Чи може християнин бути соціал-демократом? // Руслан. – 21 листопада 1900.
11. Рускі радикали а соціялісти // Руслан. – 18 червня 1897.
12. Чи може християнин бути соціал-демократом? // Руслан. – 4 (17) листопада 1900. – Ч.250.
13. Соціалізм-антисклерикалізм // Руслан. – 18 червня 1897.
14. Релігія не є річчю приватною // Руслан. – 15 (27) березня 1897. – Ч.61.
15. Школа, церква і держава // Руслан. – Ч.92. – 25 квітня (7 травня) 1897; Ч.93. – 26 квітня (8 травня) 1897.
16. Терлецький О. Історія України від 1782 до 1917 р. – Львів: “Просвіта”, 1936. – 236 с.
17. Становище руского священика в суспільности // Руслан. – 10; 11; 12; 13; 16 червня 1897.
18. Наша теперішня діяльність чи бездіяльність? // Руслан. – 17 (29) квітня 1897. – Ч.85.
19. Наші наміри // Руслан. – Ч.6. – 9 (21) січня 1897; Ч.16. – 21 січня (2 лютого) 1897.
20. Вісти з руских гімназій // Руслан. – 1898. – Ч.151.
21. По рутенськи // Руслан. – 1899. – Ч.250.
22. Сільський Господар в Олеську // Руслан. – 1899. – Ч.60.
23. Господарске товариство // Руслан. – 1898. – Ч.233.
24. Бесіда пос. Нат. Вахнянина в справі конгруї, виголошена в радї державній, д. 21. Січня с.р. // Руслан. – 29 грудня 1898.
25. Поліпшене бити духовенства // Руслан. – 29 грудня 1898.
26. Справа руского духовенства // Руслан. – 29 грудня 1898.
27. Три внесеня // Руслан. – 31 березня 1901.
28. Перші загальні конститууючі збори краєвого товариства кредитового урядників і священиків // Руслан. – 11 червня 1901.
29. Офіцери і руске військове духовенство в ері всяких регуляцій // Руслан. – 16 грудня 1898.
30. Промова делегата Барвіньского в бюджетовій комісії делегаций в загальній розправі над бюджетом міністерства війни. 28 мая 1901 р. // Руслан. – 31 травня 1901.
31. З кругів військового душпастирства // Руслан. – 7 жовтня 1904.
32. Допись // Руслан. – 3 жовтня 1897.
33. Справа вдів і сиріт священичих // Руслан. – 15 жовтня 1897.
34. Нове руске товариство політичне у Львові // Правда. – 11 (23) жовтня 1896. – Ч.41.
35. Після події! // Руслан. – 13 (25) січня 1899. – Ч.9.
36. Родина Литвиновичів // Руслан. – 21 квітня (3 травня) 1901. – Ч.89.
37. 1700–1900 // Руслан. – 1 (14) жовтня 1900. – Ч.222.
38. Расевич В. Митрополит Андрей (Шептицький) і проблема національно-політичної консолідації українців (1900–1918 роки) / Василь Расевич // Ковчег. Науковий збірник з церковної історії. – Львів, 2000. – Число 2. – С.212–223.
39. Нова енцикліка Папи Лева XIII // Руслан. – 30 січня 1901.
40. Інститут української літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України. Відділ рукописів. – Ф.135. – Од. зб. 28. – Ч.5. – Зошит 27. – 873 арк.
41. ЦДІАЛ України. – Ф.408. – Оп.1. – Спр.319. – 62 арк.
42. Ідм вперед! // Руслан. – 1 січня 1911 (19 грудня 1910). – Ч.1.
43. Львівська національна наукова бібліотека імені В. Стефаника. Відділ рукописів. – Ф.11. – Спр.5132. – 8 арк.
44. Там само. – Спр.2665/п.160. – 107 арк.
45. Єгрешій О. Єпископ Григорій Хомишин: портрет релігійно-церковного і громадсько-політичного діяча / Олег Єгрешій. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2006. – 168 с.
46. Левицький К. Історія політичної думки галицьких українців 1848–1914 р.: На підставі споминів / Кость Левицький. – Львів: з друкарні ОО Василян у Жовкві, 1926. – 736 с.

References

1. Pasichnyy R. Khrystyians'ka demokratiya v Yevropi ta Ukraini / R. Pasichnyy // Ukrainyans'ka natsional'na ideya: realiyi ta perspektyvy rozvytku. – 2009. – Vyp.21. – S.151–155.
2. Antoshevs'kyu T. Do istoriyi khrystyians'ko-suspil'noho rukhu v Halychyni (80-ti rr. XIX st. – 1914 r.) / Taras Antoshevs'kyu. – L'viv, 1997. – 36 s.
3. Arkusha O. Ukrainyans'kyu khrystyians'ko-suspil'nyu rukh u Halychyni na pochatku XX stolittya: politychne tovarystvo “Rus'ka hromada” / Olena Arkusha // Shlyakhamy istoriyi. Naukovyy zbirnyk istorychnoho fakul'tetu LNU im. Ivana Franka. Na poshanu profesora Kostyantyna Kondratyuka. – L'viv: LNU im. I. Franka, 2004. – S.63–99.
4. Klish A. Deyaki aspekty diyal'nosti “Rus'koyi hromady” v Skhidniy Halychyni na pochatku XX st. / A. Klish // Humanitarnyy zhurnal. – 2013. – №1. – S.99–104.
5. Klish A. Mistse khrystyians'ko-konservativnoyi techiy u suspil'no-politychnomu zhytti Skhidnoyi Halychyni / Andriy Klish // “Perspektyvy ta problemy nauk v umovakh hlobalizatsiyi”: materialy vseukrayins'koyi naukovoyi konferentsiyi. – Ternopil': TNPU im. V. Hnatyuka, 2010. – S.95–97.
6. Mudryy M. Rukopysni dzhherela do istoriyi Khrystyians'ko-suspil'noho soyuzu v Halychyni / Mar'yan Mudryy // Do dzhherel. Zbirnyk naukovykh prats' na poshanu Oleha Kupchyns'koho z nahody yoho 70-richchya. – Kyiv; L'viv, 2004. – S.421–440.
7. Kolb N. Material'ne zabezpechennya vdvi i syrit hreko-katolyts'kykh svyashchenykyv u Halychyni naprykintsi XIX st.

/ Nataliya Kolb // Istoriya religiy v Ukrayini. – L'viv, 2006. – Kn. I. – S.321–331.

8. Kolb N. Material'ne stanovyshche hreko-katolyts'kykh parokhiv u Halychyni na pochatku XX stolittya (na prykladi l'vivs'koyi arkhyeparkhiyi) / Nataliya Kolb // Ukrayina: kul'turna spadshchyna, natsional'na svidomist', derzhavnist' / NAN Ukrayiny, Instytut ukrayinoznavstva im. I. Kryp'yakevycha. – L'viv, 2001. – Vyp.9: Yuvileynnyy zbirnyk na poshanu Feodosiya Stebliya. – S.465–479.

9. Religiya ne ye richchu pryvatnoyu // Ruslan. – 27 bereznya 1897.

10. Chy mozhe khrystyany buty sotsyyal-demokratom? // Ruslan. – 21 lystopada 1900.

11. Ruski radyalya a sotsyyalyisty // Ruslan. – 18 chervnya 1897.

12. Chy mozhe khrystyany buty sotsyyal-demokratom? // Ruslan. – 4 (17) lystopada 1900. – Ch.250.

13. Sotsyyalizm–antiklyerykalyizm // Ruslan. – 18 chervnya 1897.

14. Relyigiya ne ye richyuu pryvatnoyu // Ruslan. – 15 (27) bereznya 1897. – Ch.61.

15. Shkola, tserkva i derzhava // Ruslan. – Ch.92. – 25 kvitnya (7 travnya) 1897; Ch.93. – 26 kvitnya (8 travnya) 1897.

16. Terlets'kyy O. Istoriya Ukrayiny vid 1782 do 1917 r. – L'viv: "Prosvita", 1936. – 236 s.

17. Stanovyshche ruskoho s'vyashchenyka v suspil'nosti // Ruslan. – 10; 11; 12; 13; 16 chervnya 1897.

18. Nasha teperishna diyal'nist' chy bezdiyal'nist'? // Ruslan. – 17 (29) kvitnya 1897. – Ch.85.

19. Nashi namiry // Ruslan. – Ch.6. – 9 (21) sichnya 1897; Ch.16. – 21 sichnya (2 lyutoho) 1897.

20. Visty z ruskykh gimnazyy // Ruslan. – 1898. – Ch.151.

21. Po ruten'sky // Ruslan. – 1899. – Ch.250.

22. Syil'skyy Hospodar v Oles'ku // Ruslan. – 1899. – Ch.60.

23. Hospodarske tovarystvo // Ruslan. – 1898. – Ch.233.

24. Besyida pos. Nat. Vakhnyanya v spravi kongruyi, vyholoshena v radyi derzhavnii, d. 21. Syichnya s.r. // Ruslan. – 29 hrudnya 1898.

25. Polyipshenye bytu dukhoven'stva // Ruslan. – 29 hrudnya 1898.

26. Sprava ruskoho dukhoven'stva // Ruslan. – 29 hrudnya 1898.

27. Try vnesenya // Ruslan. – 31 bereznya 1901.

28. Pershi zahal'ni konstytuuyuchi zbory krayevoho tovarystva kredytovoho uryadnykiv i s'vyashchenykyv // Ruslan. – 11 chervnya 1901.

29. Ofitsyry i ruske viyskove dukhoven'stvo v eri vsyakykh regulyatsyy // Ruslan. – 16 hrudnya 1898.

30. Promova deleyegata Barvin'skoho v budzhetoviy komisyyi deleyegatsyyi v zahal'niy rozpravi nad budzhetom minyisterstva viyny. 28 maya 1901 r. // Ruslan. – 31 travnya 1901.

31. Z kruhiv viyskovoho dushpastyrstva // Ruslan. – 7 zhovtnya 1904.

32. Dopys' // Ruslan. – 3 zhovtnya 1897.

33. Sprava vdiv i syrit s'vyashchenykykh // Ruslan. – 15 zhovtnya 1897.

34. Nove ruske tovarystvo politychne u L'vovi // Pravda. – 11 (23) zhovtnya 1896. – Ch.41.

35. Pislya podiyi! // Ruslan. – Ch.9. – 13 (25) sichnya 1899.

36. Rodyna Lytvynovyichiv // Ruslan. – 21 kvitnya (3 travnya) 1901. – Ch.89.

37. 1700–1900 // Ruslan. – 1 (14) zhovtnya 1900. – Ch.222.

38. Rasevych V. Mytropolyt Andrey (Sheptyts'kyy) i problema natsional'no-politychnoyi konsolidatsiyi ukrayintsiv (1900–1918 roky) / Vasyly Rasevych // Kovcheg. Naukovyy zbirnyk z tserkovnoyi istoriyi. – L'viv, 2000. – Chyso 2. – S.212–223.

39. Nova entsyklika Papy Leva XIII // Ruslan. – 30 sichnya 1901.

40. Instytut ukrayins'koyi literatury im. T. H. Shevchenka NAN Ukrayiny. Viddil rukopysiv. – F.135. – Od. zb. 28. – Ch.5. – Zoshyt 27. – 873 ark.

41. TsDIAL Ukrayiny. – F.408. – Op.1. – Spr.319. – 62 ark.

42. Idim vpered! // Ruslan. – 1 sichnya 1911 (19 hrudnya 1910). – Ch.1.

43. L'vivs'ka natsional'na naukova biblioteka imeni V. Stefanyka. Viddil rukopysiv. – F.11. – Spr.5132. – 8 ark.

44. Tam samo. – Spr.2665/p.160. – 107 ark.

45. Yehreshiy O. Yepyskop Hryhoriy Khomyshyn: portret relihiyno-tserkovnoho i hromads'ko-politychnoho diyacha / Oleh

Yehreshiy. – Ivano-Frankivs'k: Nova Zorya, 2006. – 168 s.

46. Levyts'kyy K. Istoriya politychnoyi dumky halys'kykh ukrayintsiv 1848–1914 r.: Na pidstavi spomyniv / Kost' Levyts'kyy. – L'viv: z drukarni OO Vasylian u Zhovkvi, 1926. – 736 s.

Klish A. B., Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, Department of ancient and medieval history, Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatiuk (Ukraine, Ternopil), Klish_Andriy@ukr.net

Religion and the church in ideology and practice of Christian socials Eastern Galicia in the late XIX – early XX century

Analyzes the ideological foundations of representatives of social-Christian movement in Eastern Galicia late XIX – early XX century. Studied his work in the church and the religious sphere. It traces the role of party socially Christian guidance in protecting and assisting priests. Deals with their relationship with the higher clergy of the Greek Catholic Church.

Keywords: Eastern Galicia, social and Christian movement, religion, Church.

Клиш А. Б., кандидат исторических наук, доцент кафедры древней и средневековой истории, Тернопольский национальный педагогический университет им. Владимира Гнатюка (Украина, Тернополь), Klish_Andriy@ukr.net

Религия и церковь в идеологии и практической деятельности христианских общественников в Восточной Галичине в конце XIX – начале XX ст.

Проанализированы идеологические основы деятельности представителей общественно-христианского движения в Восточной Галичине в конце XIX – начале XX в. Исследованы его деятельность в церковно-религиозной сфере. Прослежена роль представителей партий общественно-христианского направления в защите и помощи священникам. Освещены их взаимоотношения с высшим духовенством Греко-католической церкви.

Ключевые слова: Восточная Галичина, общественно-христианское движение, религия, Церковь.

* * *

УДК 658.286:001:62:929

Демченко В. О.

кандидат технічних наук, доцент кафедри "Тяговий рухомий склад залізниць", Державного економіко-технологічного університету транспорту (Україна, Київ), inukr@inst-ukr.lviv.ua

ПЕРШІ КРОКИ В СТВОРЕННІ ТЕОРІЇ АВТОМАТИЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА РЕГУЛЮВАННЯ

З часів глибокої давнини людство займалося створенням автоматичних пристроїв для полегшення побуту, примітивної механізації автоматизованих процесів, захисту від небезпеки та розваг.

Метою даної роботи є дослідження історичного становлення та перших кроків на шляху створення автоматичних пристроїв які допомагали людині в повсякденному побуті, прискорювали темпи виробництва в промисловості, збільшували продуктивність роботи машин які використовувались людиною для забезпечення своїх потреб. Аналізуючи відомі історичні дані стосовно теорії автоматичного управління відомо що першим із вчених хто дав теоретичні відомості про теорію стійкості був Іван Олексійович Вишнеградський, його поправу можна вважати творцем теорії стійкості.

Ключові слова: теорія стійкості, математика, автоматичний регулятор, машинобудування, прикладна механіка.

Ще Герон Олександрійський в одній із своїх книжок описав пристрій в якому виконувались різні дії автоматами які були змонтовані у вигляді ляльок. За час правління Петра I в Росії був сконструйований та збудований автомат у вигляді фігури царя, який вставав з трону коли в кімнату заходив хто-небудь.

Швидкий розвиток автоматки почався в епоху першої промислової революції в Європі на межі XVIII та XIX століть. В Росії в 1865 році збудований промисловий регулятор живлення котла парової машини. Англійський механік Уатт в 1784 році отримав патент на відцентровий регулятор швидкості парової машини [1]. Цим він відкрив принцип управління. (принцип Ползунова – Уатта).